

*T.C.
KALKINMA BAKANLIĞI
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI*

***GAAP BÖLGEŞİ
TARIMSAL DESTEKLEMELER VE
YAYIM İLİŞKİLERİ RAPORU***

Şubat 2013 - Şanlıurfa

www.gapteyap.org

KISALTMALAR

GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi

GAP-BKİB: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

GAP-TEYAP: GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi

GTHB: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

SUNUŐ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi ölkemizin tarımsal potansiyel bakımından en önemli bölgelerinin başında gelmektedir. Bölgede uygulanmakta olan Güneydoğu Anadolu Projesi'yle önemli değişimler yaşanmış ve çeşitli dönemlerde bu değişim ivme kazanarak tarımsal alanda dikkate değer gelişmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu süreç kırsal toplumun sosyo-ekonomik bakımdan kalkınmasına da önemli katkılarda bulunmuştur.

Bugün toplum kalkınmasının bir üretim faktörü olarak insan kaynaklarının geliştirilmesiyle, üretim ve üretim kapasitesinin artırılmasıyla ve mevcut kaynakları sürdürülebilir kullanmakla gerçekleştirilebileceği yönünde uzlaşa bulunmaktadır. Bu kapsamda T.C. Kalkınma Bakanlığı temel misyonuna uygun olarak uzun yıllardır ulusal düzeyde ve bölgede elde ettiği birikimlerinden hareketle; GAP Bölgesi'nde doğal ve tarımsal kaynakların sürdürülebilir kullanımını dikkate alarak bölgenin kalkınma çalışmalarında rol almak ve geliştirmek yönünde faaliyetler yürütmektedir. Buna göre GAP-BKİB bölgenin tarımsal potansiyelinin bölgesel ve ulusal düzeyde etkin şekilde kullanımına yönelik olarak tarıma yapılan desteklerin etkinliğini artırma yönünde de çalışmalar sürdürmektedir.

Bu çalışmada gerek konuyla ilgili GAP-BKİB' nın yaptığı çalışmalar ve gerekse aynı kapsamda bölgedeki kurum ve kuruluşların katılımlarıyla gerçekleştirilen çalıştay ve diğer çalışmalarda elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu kapsamda mevcut koşullarda özellikle GAP bölgesinde tarımsal desteklerin hedeflenen amaçlara hizmet etmesi yönünde neler yapılabileceği ele alınmıştır.

1. MEVCUT DURUM

Tarımsal destekler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bir süredir uygulanmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması ve Avrupa Ortak Tarım Politikası ile birlikte destekleme modellerinde zamanla bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Tarım sektörüne yönelik iç destekler, serbest pazar uygulamaları, çiftçi kayıt sistemi, hayvan kimlik sistemi ve kontrollü ve sertifikalı bitkisel üretim sistemi gibi bazı çalışmalar AB Ortak Tarım Politikalarına uyum sağlama yönündeki etkinliklerle birlikte ortaya çıkmıştır. Kırsal alanda üretim yapan çiftçilerin refah seviyelerini yükseltmek ve rekabet gücünü artırmak her ne kadar önemli bir amaç olsa da, mevcut desteklemelerin bu yapının kurulmasında bazı aksayan yönleri bulunmaktadır.

1.1. TARIMSAL DESTEKLERİN AMAÇLARI

GTHB tarafından kırsal alana ve üreticilere yönelik olarak farklı başlıklar ve kalemler altında verilen destekler, belirli amaçların sağlanmasına yönelik olarak yapılmaktadır. Bu amaçlar Türkiye Cumhuriyeti’nin tarım politikası hedefleri doğrultusunda gelecekte kendi kendine yaşayan ve sürdürülebilir bir yapıyı kurmaya dönük olarak gerçekleştirilmektedir. Bunun sağlanmasında, yani tarımsal desteklerin amacına ulaşması için uygun ve gerekli koşulların olup olmadığı konusu üzerinde durmak, büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan Tarımsal desteklerin amacı mevcut mevzuat ve GTHB çalışma esasları dahilinde beş maddede özetlenebilir. Bu amaçlar büyük ölçüde Avrupa Birliği OTP ile de uyumlu olup aşağıda sıralanmıştır.

- 1- Çevreye duyarlı tarımsal üretimi artırmak
- 2- Verim ve kaliteyi yükseltmek
- 3- Uygulanan politikaların etkinliğini sağlamak
- 4- Sektörün öncelikli problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak
- 5- Sürdürülebilirliği sağlamak ve tarımsal kayıtların güncel tutulmasını amaçlamaktır.

1.2. MEVCUT DESTEKLER

GTHB tarafından kırsal alana ve üreticilere yönelik olarak farklı başlıklar ve kalemler altında desteklemeler yapılmaktadır. Bunlardan önemli olanları aşağıda sıralanmıştır.

- Mazot, gübre ve toprak analizi desteği
- Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeline göre fark ödemesi desteği
- Yurt içi sertifikalı tohum ile sertifikalı fidan, çilek fidesi ve standart fidan kullanımının ve yurt içi sertifikalı tohumluk üretiminin desteklenmesi
- Hayvancılık desteklemeleri

- Çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği
- Organik tarım ve iyi tarım desteği
- Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi
- Biyolojik mücadele desteği
- Makine ve ekipman desteklemeleri
- Tarım sigortaları desteği
- KKYDP bireysel sulama makine ve ekipman desteklemesi (hibe)
- Kalkınma ajansı destekleri
- TKDK destekleri
- ve diğer destekler

2. ÇALIŞTAY BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Mevcut tarımsal desteklemeler göz önüne alınarak bu konudaki sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerilerinin arandığı “Tarımsal Destekler, Hibeler ve Teşvikler” çalıştayı GAP illerinden gelen geniş bir katılımcı kitleleriyle 22-23 Ocak 2013 tarihleri arasında Diyarbakır GAP UTAEM ‘de gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya GAP BKİ Bölge Müdürü Mehmet Açıkgöz, Dicle Üni. Ziraat Fak. Dekanı Bekir Bükün, GTHB İl Müdürlükleri Örgütlenme ve Kırsal Kalkınma Şube Müdürleri, TKDK, Kalkınma Ajansı, Dicle Üniversitesi, GAP UTAEM, Tarım Kredi Kooperatifi, Ziraat Odaları, Sulama Birlikleri, Üretici Birlikleri, Yetiştirici Birlikleri, Serbest Tarımsal Danışmanlık Şirketleri, OSGİAB, çiftçiler ve GAP-TEYAP temsilcilerinin de yer aldığı toplam 51 kişi katılmıştır. GAP-TEYAP Proje Danışmanı Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Orhan Özçatalbaş’ın moderatörlüğünü yaptığı çalıştayda; tarımsal destekler, hibeler ve teşviklerin amacı, mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri hakkında genel oturumlar ve iki temel üretim kolu olan bitkisel ve hayvansal üretim alanında odak grup çalışmaları yapılmıştır. Böylece bu iki temel alandaki tarımsal destekler üzerine ayrıntılı bilgi elde etmek ve desteklerin amacına ulaşmadaki engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak bitkisel üretim ve hayvansal üretim desteklerindeki sorunları ortaya koymak ve sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmek için iki grup olarak çalışma gerçekleştirilmiştir.

2.1. TARIMSAL DESTEKLER, HİBELER VE TEŞVİKLERDE YAŞANAN SORUNLAR

Bu kapsamda ilk olarak yapılan genel oturumda elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Ayrıca, GTHB ve diğer kurum-kuruluşların vermiş olduğu desteklemelerin amacına ulaşım ulaşımadığının sorgulanması da yapılmıştır.

Genel oturumda ortaya konulan görüşler aşağıda sıralanmıştır. Ayrıca bir saptama olarak “verilen desteklerin beklenen etkinlikte sonuç vermediği” yönünde tespitite bulunulmuştur. Bu konuda çiftçilerin sadece destekleme almak için bazı uygulamalar ve çalışmaları yaptıkları bilinmekte olup, örneğin gübre desteğini almak için yaptırılan toprak analizlerinin, bu

konudaki destek kesildiğinde uygulamanın yapılmayacağına dair öngörülerde bulunulmuştur. Bu kapsamda genel olarak öne çıkan konular aşağıda sıralanmıştır. Bunlar:

1- Verilen desteklerin üretim ve kalite artırmayı doğrudan hedeflememesi ve birim başına oranların yetersiz olması.

2- Denetim eksikliğinin desteklerden yararlanma konusunda suistimalleri artırması, verilen destek, hibe ve teşviklerin yeterli düzeyde kontrol ve denetiminin yapılmaması.

3- GTHB' nin vermiş olduğu desteklerin sayısının çok fazla olması ve desteklemeden faydalanmak için üreticilerden istenilen belgelerin fazla olması. Bu yapı destekleme işlerini daha karmaşık hale getirmektedir. Örneğin ürün prim destekleri için istenilen fatura konusu sıkıntılara sebep olmaktadır. Çiftçiler ürünlerini genelde iç piyasadaki alıcılara satmakta ve sattıkların ürün karşılığında fatura almamaktadırlar. Prim desteğinden faydalanmak için gerekli olan fatura zamanında alınmadığı için, çiftçilerin sonradan belli bir ücret karşılığında fatura almak istemesi ve bu konuda aracılardan yeterli fatura kesme yetkisi bulunmaması, ortaya yasal olmayan (naylon) fatura düzenleme sorununu çıkartmaktadır. Bu sebeple birçok çiftçi soruşturmaya tabi tutulmuş ve tutuklanmıştır.

4- GTHB İl Müdürlüklerinde çalışan ilgili personelin Bakanlığın vermiş olduğu desteklemeler konusuna tam anlamıyla hâkim olmamaları.

5- Destekleme konusunda farklı kurumların farklı kalemlerde destekleme veriyor olması, kurumlar arası koordinasyon ve işbirliğinin eksik olması ve faydalanıcıların desteklerden yeterli düzeyde faydalanamamaları.

6- GTHB dışında bağlı kurumların ve diğer kurumların proje bazlı vermiş olduğu desteklerden çiftçilerin haberdar olmamaları

7- GTHB dışındaki kurum-kuruluşlardan destek almak için istenilen kriterlerin tüm çiftçilere yönelik olmaması ve bu konuda yeterli tanıtım çalışmalarının yapılmaması

8- Tarımsal desteklerle ilgili olarak eğitim ve yayım konusundaki çalışmaların yeterli düzeyde olmaması,

9- Tarımsal makine ekipman destekleri gibi %50 oranında desteklenen konularda KDV'nin çiftçilere ödenmesi, makine ekipmanların normal piyasa fiyatlarından pahalı satılması,

10- Girdi fiyatlarındaki yükselmelerin desteklerle kurulan işletmelerin sürdürülebilirliğini tehdit etmesi, bu kapsamda örneğin süt sığırcılığı projeleriyle kurulan hayvansal üretim çiftliklerinde yem fiyatlarındaki aşırı yükselmenin, proje kapsamında yüksek fiyatlarla alınan hayvanların çok düşük fiyatla satılmasına ortam hazırlaması, böylece hayvansal üretim işletme sahiplerinin zor durumda kalması.

2.2. TARIMSAL DESTEKLERİN AMACINA ULAŞMASI İÇİN GEREKLİ KOŞULLAR

Tarımsal desteklerin amacına ulaşması için uygun ve gerekli koşulların olup olmadığı konusu da tartışılmıştır. Bu bakımdan genel olarak uygun koşulların hangi ölçüde olduğu üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda desteklemenin yapıldığı ortamda olması ya da sağlanması gereken yapısal ve uygulamaya dönük konular aşağıda sıralanmıştır. Doğal olarak bu konulardan bazıları kısa ve orta vadeye yönelik konularken, bir bölümü de uzun vadeli uygulama konularıdır.

- * Miras hukukunun gözden geçirilmesi, düzenlenmesi,
- * Arazi toplulaştırmasının tamamlanması,
- * Sulama sistemlerinin iyileştirilmesi,
- * Üretim planlamasının yapılması,
- * Ürün bazlı organize bölgelerinin oluşturulması
- * Destekleme miktarlarının ekim öncesi belirlenmesi
- * Denetleme sisteminin etkinliğinin artırılması,
- * Üretici örgütlerinin bu konudaki işlevlerinin geliştirilmesi,
- * Sözleşmeli tarımın yaygınlaştırılması,
- * İşletmelerin kayıt tutma sistemine geçmelerinin sağlanması,
- * Danışmanlık hizmetinin yaygınlaştırılması
- * Desteklerle yayım-danışmanlığın ilişkilendirilmesi

2.3. DESTEKLERİN AMACA HİZMET ETME DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Katılımcıların uzmanlıkları ve çalıştıkları alanlar dikkate alınarak iki grup oluşturulmuş ve GTHB ve diğer kurum-kuruluşların vermiş olduğu desteklemelerin amacına ulaşıp ulaşmadığı üzerinde grup yöntemiyle tartışma ortamı oluşturularak elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

2.3.1. Bitkisel Üretim Desteklerinin Amaca Hizmet Etme Durumu

Bitkisel üretim üzerinde çalışan katılımcılar Tablo 1’de sunulan konular üzerinde grup tartışmaları gerçekleştirmiş, bireysel görüşlerini sunmuş ve değerlendirme yapılarak elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir. Buna göre 5’ li bir ölçek kullanılmış; (1-Çok iyi, 2- İyi,

3-Orta, 4-Az, 5-Hiç) burada 1; tam olarak amaca hizmet ediyor; 5; ise hiçbir şekilde amaca hizmet etmiyor şeklinde dikkate alınmıştır.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi beş madde halinde belirlenen amacın gerçekleşmesine hizmet etmek bakımından en olumsuz durum 3, 4 ve 5. seçenekler içindir. Dolayısıyla verilen desteklerin uygulanan politikaların etkinliğini sağlamak, sektörün öncelikli problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak ve sürdürülebilirliği sağlamak ve tarımsal kayıtların güncelleştirilmesini sağlamak bakımından orta düzeyde katkı sağladığı belirtilmiştir. Destek türlerine bakıldığında ise mazot desteği, alet-ekipman, organik tarım, yem bitkileri, biyolojik mücadele ve iyi tarım desteklerinin amaca hizmet etmede çok iyi ve iyi düzeyde olmadığı görülmektedir.

Genel ortalama olarak ise tarımsal desteklerin beklentileri çok iyi düzeyde olmasa da nisbeten karşıladığı yönünde bir değerlendirme yapılmıştır. Ancak destek türleriyle amaçlar arasında farklı değerlendirmeler yapılabileceği de dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda örneğin ÇATAK desteklerinin amacının doğal olarak diğer desteklerle aynı amaçlar üzerinde buluşması söz konusu da olmayabilir. Dolayısıyla değerlendirmede bu durumun da dikkate alınması yararlı olacaktır.

Tablo 1. Tarımsal desteklerin amaca hizmet etme durumu (Bitkisel Üretim)

Konu (*)	Mazot	Toprak Analizi	Gübre	Yayımcı- danışman	İşletme	Kuruluş	Alet ekipman	Sertifikalı tohum	Yağlık tohum	Organik tarım	Yem bitkileri	Fark	Personel	Biyolojik müt.	İyi tarım uyg ..	Çatak desteği	Ortalama
1	3,2	1,0	2,3	1,0	1,0	1,0	3,0	1,5	1,0	1,0	3,0	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,6
2	1,3	1,0	1,7	1,0	1,0	1,0	4,0	1,0	1,0	3,0	1,8	1,0	1,0	2,0	3,0	3,5	1,8
3	3,3	2,7	2,3	1,0	2,0	3,0	2,0	1,3	1,0	3,2	4,0	1,0	1,0	4,0	3,5	4,0	2,4
4	3,2	2,0	3,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2	2,6	3,0	3,0	2,0	1,0	2,0	3,0	1,0	2,0
5	3,3	1,0	3,2	1,0	2,0	2,0	2,0	1,0	2,4	2,0	2,8	1,0	1,0	3,8	2,0	4,0	2,2
Ort.	2,9	1,5	2,5	1,0	1,4	1,6	2,4	1,2	1,6	2,4	2,9	1,4	1,0	2,6	2,5	2,9	1,8

Ölçek: 1-Çok iyi, 2- İyi, 3-Orta, 4-Az, 5-Hiç

2.3.2. Hayvansal üretim desteklerinin amaca hizmet etme durumu

Hayvansal üretim üzerinde çalışan katılımcılar ise Tablo 2’de sunulan konular üzerinde grup tartışmaları gerçekleştirmişler ve sonrasında bireysel görüşler üzerinden değerlendirme yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi beş madde halinde verilen amaçların gerçekleşmesine hizmet etmek bakımından hayvancılık desteklemelerinin durumu bitkisel üretime göre oldukça olumsuz durumdadır. Tüm destek türlerinde amacı gerçekleştirme yönünde iyi durumda olmadığı değerlendirilmiştir. Yalnızca damızlık erkek besi desteğinin 2, 3 ve 5 no’lu amaçlar bakımından çok iyi olarak değerlendirildiği saptanmıştır. Bu durumda hayvancılık sektörüne yapılan desteklerin iyileştirilmesi yönünde

önlemler alınması, bitkisel üretime göre daha acil bir müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Bu durum genel ortalamaya da yansımıştır. Yine destek türleriyle amaçlar arasında farklı değerlendirmeler yapılabileceğinin de dikkate alınması yararlı olacaktır.

- (*) 1- Çevreye duyarlı tarımsal üretimi artırmak
2- Verim ve kaliteyi yükseltmek
3- Uygulanan politikaların etkinliğini sağlamak
4- Sektörün öncelikli problemlerinin çözümüne katkı da bulunmak
5- Sürdürülebilirliği sağlamak ve tarımsal kayıtların güncel tutulmasını amaçlamaktır.

Tablo 2. Tarımsal desteklerin amaca hizmet etme durumu (Hayvansal Üretim)

Konular (*)	Anaç manda	Anaç sığır	Koyun keçi	Çiğ süt	Buzağı/yavru	Aşılama	GAP süt sığırçılığı hibe	Hayvancılık kredileri	Özel tarım danışmanlığı	Damızlık erkek besi desteği	Ortalama
1	3,0	2,9	2,8	3,8	2,9	2,0	3,2	3,7	2,6	3,0	3,0
2	2,7	2,4	2,9	3,4	2,3	2,2	2,8	3,2	2,5	1,0	2,5
3	3,0	2,3	2,7	3,2	2,4	2,1	2,7	2,7	2,8	1,0	2,5
4	3,5	3,2	3,6	3,5	3,0	2,7	3,3	3,0	3,3	4,0	3,3
5	2,8	2,4	3,0	3,0	2,4	2,3	2,8	3,1	2,8	1,0	2,4
Ağırlıklı Ortalama	3,0	2,7	3,0	3,4	2,6	2,3	3,0	3,2	2,8	2,2	2,8

Ölçek: 1-Çok iyi, 2- İyi, 3-Orta, 4-Az, 5-Hiç

2.4. DESTEKLEME UYGULAMALARI SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.4.1. Bitkisel Üretim Desteklemeleri

Bitkisel üretim desteklemelerindeki mevcut sorunlar tartışılmış ve bu sorunların çözümlerine yönelik görüşler ortaya konulmuştur. Sorunlar 24 maddede, çözüm önerileri ise 16 maddede ifade edilmiştir.

2.4.1.1. Sorunlar

- 1- Makine ekipman desteklerinde piyasa araştırması yapılarak referans fiyat belirleme çalışmalarının yapılmaması,
- 2- TUİK verileri ile ilgili sıkıntılar,
- 3- Desteklemelerde denetim eksikliği,

- 4- Toprak analiz desteğinin beklenen amaca ulaşmaması,
- 5- KS kayıtlarının üretim döneminden önce tamamlanmamış olması,
- 6- Ürün su isteği ve alan baz alınarak enerji desteği verilmemesi,
- 7- Bitkisel üretim planlaması yapılmaması bu nedenle teşvik ve desteklemelerde planlama yapılmaması,
- 8- Pamuk toplama makinesine destek verilmemesi
- 9- Desteklerin çeşitlerinin fazla olması
- 10- Gelir eşitliğini zedelediği için Antepfıstığının desteklenmemesi
- 11- Tarımsal sulamada kullanılan enerjiye destek verilmemesi
- 12- Desteklemelerin bölge bölge irdelenip verilmemesi
- 13- Tarımsal danışmanlık hizmetlerine verilen desteğin yetersizliği
- 14- Çevre ve gıda güvenliği ile ilgili desteklemelerin yetersizliği
- 15- Ara eleman ve uzman çalıştıran tarımsal işletmelerin desteklenmemesi

2.4.1.2. özüm Önerileri

- 1- TARGEL personelinin köy ihtiyar heyeti içine alınması, ne ekeceğini 1 yıl önce taahhüt eden çiftçinin % 25 oranında daha fazla desteklenmesi.
- 2- Makine-ekipman desteklerinin bölge ihtiyacını karşılaması, tarım makinaları desteklemelerinde ÖTV ve KDV nin kaldırılması.
- 3- Tüm desteklerin kaldırılıp en büyük girdi kalemlerinden biri olan gübrenin çiftçiye karşılıksız verilmesi,
- 4- Sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması,
- 5- Desteklenen fabrikaların 5 yıl süre ile izlenmesi-denetlenmesi (alışmasını, sürdürülebilirliğini sağlayacak tedbirlerin alınması)
- 6- TUİK verilerinin (ortalama verim) il ilçe mahalli heyet tarafından yapılması ve TUİK' e bildirilmesi
- 7- Antep/Siirt fıstığının destek kapsamına alınması.
- 8- Tarımsal sulamada % 40 enerji desteği, yağmurlama ve damla sulama da % 50 enerji desteği verilmesi
- 9- Eleman çalıştıran işletmelerin SSK payının karşılanması,

10- Makine-ekipman desteklerinde tekliflerin Bakanlıkça alınması. Teknik şartnamenin hassasiyetle hazırlanıp teklife çıkılması,

11- Toprak analizi desteğinin iyi bir şekilde gözden geçirilmesi,

12- Ürün destek miktar ve çeşitlerinin daha erken açıklanması, böylece ÇKS kayıtlarının tamamlanmasına imkân tanınması,

13- Tarımsal danışmanlık için verilen desteklerin gözden geçirilmesi, desteklemenin etkisini artıracak tedbirlerin alınması,

15- Yeni doğal enerji kaynaklarının tanıtılması ve desteklenmesi,

16- Hububatta ürün desteklemelerinde şirketlerin stopajla ilgili problemlerin önüne geçmek için kontrollerin Maliye Bakanlığı'na yapılması.

2.4.2. Hayvansal üretim desteklemeleri

Hayvansal üretim desteklemelerindeki mevcut sorunlar 4 ana başlık altında toplanmıştır, Her bir başlık altında o konuyla ilgili detaylı sorunlar yazılmış olup, çözüm önerilerinde de aynı yol izlenerek çalışma tamamlanmıştır.

2.4.2.1. Sorunlar

A- Mevzuatla ilgili sorunlar

- 1- Hibe ve kredi desteklerinde istenen ruhsat işlemlerinden kaynaklı sorunlar,
- 2- Yem desteği eksikliği,
- 3- Ürün desteklerinin (örneğin süt) güncellenmemesi,
- 4- Prim desteğinin yetersizliği (et –süt vs.),
- 5- İşletmede mevcut hayvan verimine göre destekleme yapılmaması,
- 6- Bölgesel bazda alt yapının ve pazar boyutunun dikkate alınmaması,
- 7- Hayvancılık sigorta sistemindeki eksiklikler ve sorunlar,
- 8- IPARD gibi kurumların yatırımcılardan istediği şartların ağır olması,
- 9- Hayvan temininde araçların ortadan kaldırılmaması,
- 10- Hayvancılık projelerinde yetiştiricilikteki alt yapı sorunlarının yeterince önemsenmemesi.

B- Örgütlenme ile ilgili sorunlar

- 1- Büyük firmalarla sözleşmeli üretim yapılmaması,
- 2- Küçük işletmelerin örgütlenememesi.

C- Eğitim ve danışmanlık ile ilgili sorunlar

- 1- İşletmelerin yeterli teknik personele sahip olmaması,
- 2- Büyük işletmelerde sorumlu müdürün olmaması,
- 3- Çiftlik planlaması gibi eğitimlerin yapılmaması,
- 4- Hayvancılık işletmelerindeki desteklemelerin alınabilmesi için danışman çalıştırma zorunluluğu,

- 5- Gıda güvenliği ve çevre güvenliği kriterlerine uymayan üreticilere destek verilmesine devam edilmesi,
- 6- Üreticilerin desteklemeler hakkında bilgilerinin yetersizliği,
- 7- Kayıtların tutulmasındaki yetersizlik,
- 8- Teknik destek ve danışmanlığın ön koşul olarak görülmemesi,
- 9- İşletme kurmada projelendirmede ve proje değerlendirme boyutlarının hesaplanmaması,
- 10- İşletmelerin tarım danışmanına ihtiyaç olduğunun farkında olmaması.

D- İzleme ve değerlendirme ve denetim ile ilgili sorunlar;

- Projenin sürdürülebilirliğinin dikkate alınmaması,
- Denetim eksikliği,
- Hayvancılıkta desteklemelerin belli sürelerde gerçekleşmesinden dolayı fiyatların artması, verilen desteklerin kullanımının takip edilmemesi.

2.4.2.2. Çözüm Önerileri

A- Mevzuatla ilgili çözüm önerileri

- 1- Yem bitkileri ve et süt yumurta balık gibi ürünlerin prim miktarlarının artırılması.
- 2- TİGEM aracılığı ile kaba yem üretiminin devlet tarafından yönetilmesi.
- 3- Buzağılarda küpe takım süresi 21 gün olduğu için, veteriner hekimler bu süre içerisinde küpe takamamaktadır. Böylece buzağı desteklemelerinden yetiştiriciler mahrum kalmaktadır. Dolayısıyla, bu sürecin kaldırılıp en az 3 aylık bir sürede küpe takılması gerektiği
- 4- Üretici birliklerine ticaret izninin verilmesi,
- 5- Hayvancılık desteklemelerinin daha çok o bölgeye adapte olmuş hayvan ırklarına verilmesi,
- 6- Büyükbaş hayvan işletmelerin sıcaklık değerleri göz önünde bulundurularak kurulması,
- 7- Hayvancılık işletmelerinde mutlaka profesyonel yönetici şartı getirilmesi,
- 8- Desteklemelerden yararlanacak işletmelerle ilgili ruhsatlandırma mevzuatlarının iyileştirilmesi,
- 9- Hayvancılık desteklerinin sektördeki dalgalanma doğrultusunda hızla güncelleştirilmesi,
- 10- Saman desteğinin kaldırılıp bu desteğin silajlık mısır ve fiğ desteğine aktarılması,
- 11- Hayvancılık kooperatiflerinde teknik eleman çalıştırmaya yönelik ilgili mevzuatta yer verilmesi,

- 12- Yem bitkileri desteğinin ayni yapılması,
- 13- Hayvanlarını aşılatanlara veteriner ödeme desteği yapılması,
- 14- Ziraat bankasının verdiği %0 kredinin tüm kesimler için yaygınlaştırılması,
- 15- Destekleme ile ilgili mevzuatın her yılı Mayıs - Haziran döneminde değil, daha erken yayınlanması,

B- Örgütlenme ile ilgili çözüm önerileri

- 1- Hayvancılık örgütlerine verilecek desteklemelerle ilgili, örgütlerin düşüncelerinin sorulması,
- 2- Pilot bir alanda belirli aşamaya ulaşmış örgütlere ödenen teşviklerin artırılması,
- 3- Örgütlere kuruluş desteği verilmesi,
- 4- Hayvancılık işletmelerinde örgütlenmenin teşvik edilmesi için ekipman desteğinin sağlanması,
- 5- Kurulacak örgütlerin üyelerine yönelik bilgilendirme ve eğitimlerin en az iki hafta olacak şekilde planlanması,
- 6- Gerçek üreticiye ulaşabilmesi için, ihtiyacı olan, bu işi bilen kişilere verilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması,
- 7- Yapılan desteklemelerde birliklere daha fazla yetki verilmesi, özellikle küpeme, aşılama v.b. durumlarda yetki verilmesi,
- 8- Örgütlenmenin teşvik edilmesi, cazip hale getirilmesi,
- 9- İllerdeki TKK sayısının artırılması.

C- Eğitim ve danışmanlık konusu ile ilgili çözüm önerileri

- 1- İşletmelerde sorumlu müdür istihdam edilmesinin sağlanması,
- 2- İşletmelerde teknik, bakım besleme vb. konularında kalifiyeli teknik eleman çalışmasının sağlanması,
- 3- 100 baş üzeri hayvancılık işletmelerinin desteklemelerden faydalanabilmesi için ziraat mühendisi ve veteriner çalışmasının zorunlu hale getirilmesi,
- 4- Desteklemelerle ilgili bilgilendirme için, üreticilere toplantılar düzenlenmesi,
- 5- En az 50 baş süt ve besi ile 100 küçükbaş hayvancılık yapan işletmelere danışmanlık ve personel desteği verilmesi,

- 6- İlköğretimlerde tarım derslerinin ziraat mühendislerince verilmesi ve yaygınlaştırılması,
- 7- Çiftçilere TİGEM işletmelerinde konu uzmanları tarafından ilgili konularda çiftçilere uygulamalı eğitimler verilmesi,
- 8- Sütün işlenip pazarlanması konusunda uygulamalı eğitimler verilmesi.

D- İzleme değerlendirme ve denetim konusunda çözüm önerileri

- 1- Desteklemelerle ilgili kontrol ve eğitimlerin TARGEL personeline yapılması,
- 2- Desteklenen projelerde istenen koşulların sürdürülebilirliği kapsamına önem verilmesi,
- 3- Proje denetimlerinin etkin yapılmasının sağlanması,
- 4- Hayvancılık kooperatiflerinde usulüne uygun çalışmayan yerlerde, yasal müeyyidelerin uygulanması için harekete geçilmesi,
- 5- İşletmelerin kuruluş aşamasında asgari 5 yıllık sürdürülebilirliğinin sağlanması ve takibi,
- 6- Hayvancılık kredilerinin projenin sürdürülebilirliği dikkate alınarak verilmesi,

2.5. GENEL ÖNERİLER

İki günlük çalıştayın sonunda bitkisel ve hayvansal üretim desteklemelerindeki sorunlar ve bu sorunlara getirilebilecek çözüm önerilerinin yer aldığı çalışmaların yanında destekleme politikalarında yapılabilecek bazı değişiklikler için genel olarak 5 maddeden oluşan öneriler sunulmuştur.

- 1- **Tarımsal sulamada harcanan enerji için maliyetin belirli bir oranda (örneğin %40) desteklenmesi;** Örneğin su kaynağının (derin kuyu) kontrol altında tutularak, belirli bir KW' a kadar ya ücretsiz ya da indirimli tarife uygulanması, belirli bir KW' nin üstünde ise birim fiyatın artırılması ile hem daha az su tüketen bitkilerin ekiminin sağlanıp dolaylı olarak üretim planlanmasının sağlanması. Yine enerji destekleri kapsamında alternatif (güneş - rüzgâr gibi) enerjisi sistemlerinin tanıtım ve yaygınlaştırılmasının üzerinde durulması,
- 2- Desteklemelerin tarım sigortası ile ilişkilendirilmesi,
- 3- Verilen desteklerin güçlü bir denetleme sistemiyle kamu yayımcısı TARGEL personelinin ve özel danışmanların onay vermesiyle sağlanması üzerinde durulması. Örneğin basınçlı sulama sistemleri destekleri talebine yönelik proje yapımı ve uygulaması

sırasında teknik danışman çalıştırmanın zorunlu tutulması ve teknik danışmanın projenin sürdürülebilirlik ve verimliliğinden sorumlu tutulmasının düzenlenmesi.

4- Desteklerin üretim planlamasının sağlanmasına yönelik kullanılması üzerinde durulması. Örneğin ürün destek primlerinin 1 yıl önceden açıklanarak 1 yıl önce ne ekeceğini taahhüt eden ve taahhüdünü yerine getiren üreticiye belirli oranda (%10-30 gibi) ek pirim verilmesinin sağlanması. Ayrıca bu sisteme ek olarak pirim miktarları açıklandıktan sonra belli bir zaman diliminde bazı ürünlere üretim miktarı kotaları konarak, üreticilerin üretim planı dahilinde davranmalarının sağlanması.

5- Farklı destekleme yapan kuruluşlar arasında sıkı bir koordinasyonun sağlanması.

3. SONUÇ

Yukarıdaki maddede yer alan öneriler ve GAP'ın bölgedeki uzun yıllardır elde ettiği deneyimlerden tarımsal teşvik ve destekler konusunda aşağıda yer alan önerilerin Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına sunulması kararlaştırılmıştır.

1- Çiftçi örgütlerine Tarımsal Danışman destek ödemelerinin bir ön avans ve takip eden dilimler halinde verilmesi (Örneğin ilk aşamada %50 avans, daha sonra iki etapta %25'erlik iki ödeme halinde)

2- Özellikle GAP Bölgesi için büyük önem arz eden sulama birliklerinin Tarımsal Danışman desteğinden 2013 yılında faydalanabilmeleri için gerekli tüm önlemlerin çok acil alınması.

3- GAP Bölgesi için Tarımsal Danışmanlık sertifikası olmayan kişilere 2013 yılı için 2 yıl süre ile geçişi danışmanlık sertifikası ve çalışma izni verilmesi.

4- Tarımsal sulamada basınçlı sulama sistemi (yağmurlama, damlama vs.) kullanan üreticiler için harcanan elektrik enerji maliyetinin belirli bir oranda (örneğin %20-30) desteklenmesi,

5- Desteklemelerin tarım sigortası ile ilişkilendirilmesi,

6- Desteklemelerin TARGEL personeli ve serbest tarım danışmanları ile ilişkilendirilmesi. Örneğin basınçlı sulama sistemleri destekleri talebine yönelik proje yapımı ve uygulaması sırasında teknik danışman kullanımının zorunlu tutulması ve teknik danışmanın projenin sürdürülebilirlik ve verimliliğinden sorumlu tutulmasının düzenlenmesi,

7- Desteklerin üretim planlaması ile ilişkilendirilmesi (Örneğin ürün destek primlerinin 1 yıl önceden açıklanarak 1 yıl önce ne ekeceğini taahhüt eden ve taahhüdünü yerine getiren üreticiye belirli oranda (%5-10 gibi) ek pirim verilmesinin sağlanması)

